

THE CATHOLIC CHURCH

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱԹԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԹՅԱՆ 20 ԱՊՐԻԼ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Հարթուս ամենէն կարեւող լու ըլք Հապէշաստանի անդղիական բաշնակին մէկէն՝ ի մէկ տարած վճռական յաղթութիւնն է, որով այս դժուարին ու մեծածախ պատերազմը կը վերջանայ, եւ անդղիացւոց յայտնի նը պատակը՝ այն է բանտարկեալներուն աղատութիւնը՝ առանց անոնցմէ մէկուն փոքրիկ վնաս մ'անդամ ըլլալու ձեռք կը բերուի: Վրշաւանքին մէջ, ինչպէս ասկէ առաջ ալ գրած ենք, թէկոդորոսի առջեւ քանի մը ճանապարհ կար՝ զոր կրնար ընտրել, այս կարգէն էր բանտարկեալներն առնելով Վարիկէի խորերը քաշուիլ, բայց թէկոդոր թերեւս իր զօրութեան վը բայց վստահելով, կամ գուցէ անդղիացւոց յառաջանալուն մեծ կարեւորութիւն մը չուալով Վակտալայի մէջ թշնամույն գալստեան սպասեց, եւ այն վայրկենէն իր կորուստը փութացուց: Զիայ բարբարոս զօրութիւն մը որ կարենայ արդի քաղաքակրթութեան հրազինուց եւ ռազմագիտութեան դէմ դնել: Եթե յիշենք որ անդղիացիք ասկէ մէկ դար առաջ սակաւամիւն զօրոք գրեթէ բոլոր Հնդկաստանի տիրապետեցին, եւ ոչ թէկիբու Առութանին, ոչ ալ Շիր (Վարիւծ) Վի խանին զօրութիւնը կրցաւ, իրենց դէմ կենալ, տարակցոչ կար որ Վարիկէի խեղճ ժողովուրդի մը գլուխը, որչափ ալ որ իր երկրին վայրենի իշխաններուն յաղթած ըլլար, չէր կրնար անդղիացւոց կատարելագործեալ զինուց եւ կրթեալ զօրաց դէմ դնել, եւ իր բերդ ըսածը հազիւ գեղջկական հիւզի մը չափ պատսպարան կրնար ըլլալ: Վնդղիացւոց միայն կիմային դէշութիւնն ու քնական արդեկըները կրնային մահաբեր ըլլալ, ինչպէս օրինակը կենդանեաց վրայ տեսնուեցաւ. բայց կիմայն այնչափ վնասակար չելաւ, եւ առջի բերան բաւական ժամանակ ծովերին յապաղելէ ետեւ՝ անդղիացիք փութով առաջ դացին ամարուամ անձրեւները չակած, որք կարելի է ճարակիչ հիւանդութիւններ բերէին:

Վնդղիոյ կառավարութեան առած վերջին լուրերն ապրիլի 1-ը կհանճին, Վայն թուականին Ալբ (Աշէքիլը) Վաթ ըսուած տեղէն մինչեւ Վակտալա հետաւորութեան կէսը տասն աւուր մէջ կտրաէր, եւ 30 միլոն կը մնար յիշեալը երդ հասնելու, իսկ 20 միլոն մինչեւ ցՊաօհիլօ դեար, ուր թէկոդոր բանակ դրած էր: Հետեւազար պատերազմը մօտալուտ էր: Թէկոդորս ոչ միայն բանտարկելոց կեանք ինսայած էր, այլ եւ անոնց հետ առաւել դթով վարուիլ սկսած էր: Պատսամ, որ վերջին անդամ դեպան դաշտած էր բանտարկելոց աղաւութիւնը իննդրելու, իր շղթայինելու

արձակուած էր : Յսյս կար նաեւ որ
երկու կողմէն գործը բանակցութեամբ
վերջանայ առանց արիւնհեղութեան :
Բայց կերեւի որ Ծահոդոր իրմն յանձ-
նապատան յամառութեամբ դիմադ-
րելու փորձ փորձեր է : Պատերազմն
ապրիլի 1/ 13ին եւ 2/ 14ին եղած է, եւ
եթէ Փարփղէն առնուած հեռադրի մը
նայինք խիստ կատաղի կերպիւ մշուեր
եւ համբշներէն 6000 հոգի ինկեր է :
Բայց կերեւի որ ասիկա չափազանցու-
թիւն մ'է : Անդղիական կառավարու-
թեան առած պաշտօնական լուրերուն
նայելով, որք առաւել հաւանական կը
թուին, Ծահոդորոսի զինուորաց մեծա-
գոյն մասը դասալիք եղեր են, եւ մը-
նացեալ սակաւաթիւ հաւատարիմնե-
րով երկու անգամ դիմադրութեան
փորձ փորձելէ ետեւ, երբ տեսեր է
որ ամեն բան կորսուած է, անձնա-
տուր ըլլալով՝ ինքինքն ատրճանա-
կաւ զարկեր սպաններ է :

Երշաւանքին յաջողութեամբ ա-
ւարտիլը բնականաբար մեծ ծանրու-
թիւն մը կը վերցնէ անդղիացւոց վե-
րայէն, եւ անոնց չափազանց ուրա-
խութիւն կը պատճառէ : Ծադուհին
այս արշաւանաց հրամանատար Ալբ
Ու. Նէրիլը հաղանեաց կարգին մեծ
խալք չորհեց . Հեռագիրը կը յա-
րէ նաեւ թէ անդղիայիք անմիջապէս
ետ պիտի դառնան, ինչպէս որ Ա որոտ
Աթանլի ալխորհրդաբանին մէջ յայտա-
րարութիւն ըրաւ : Բայց թէ արդեօք
Անդղիա այնչափ անշահամէր ոլիսի
դտնուի, եւ այնչափ ծախսն ու արշա-
ւանքը միայն քանի մը հոգի բանտէն
ազատելու համար պիտի ըլլայ : Իհա
ասկէ շատերը կը կասկածին եւ կար-
ծենք որ այս կասկածը բոլորովին ան-
տեղի ալ չէ : Է վընթ Հէրըլտ անց-
եալ որ քանի մը խօսքեր կընէր, որք
Շօն Պլի անշահասիրութեան վրայ
դալափար մը կրնան տալ : Այս լրա-
դիրը կըսէ որ եթէ անդղիացիք Հապէ
շաստանը բոլորովին իր վիճակին ձգե-
լով երթան, Եղիպտոսի փոխարքային
փառասիրութիւնը կընքը գրդել
այն կողմերը դիւրաւ աշխարհակալելու:
Բայց Կարմիր ծոլուն եղելքը փոխար-
քային ձեռքն ըլլալն արդէն բաւական
անպատեհ եկած է Անդղիոյ . ուստի
Հապէշաստանի անվախութիւնը պա-
հելու համար, Անդղիա պէտք է որ
իր շահերն ու ազդեցութիւնն ամրա-
պլնդելու միակ առիթը ձեռքէ շը-
փախցնէ :

« Ո՞եծ ապէս սկալած կըլլանք,
կըսէ Է վընթ Հէրըլտ, որ բանտարկէ
եալներն անգամ մ'ազատելէ ետեւ
Անդղիոյ հասարակաց կարծիքը գոհ
ըլլայ եթէ գեսպանագիտութեան հը-
նարքներն սպառին պարզապէս մել
զօրքերը ետ բերելով իրբեւ երկու կա-
երեք հայրենակցաց ուղեկից, Պատե-
հութիւնները մէկ կողմնետուելու հա-
մար չեն ներկայանար, եւ այս ալ մեծ
պատեհութիւն մ'է, ինչպէս որ ընդհա-
րապէս կը կարծուի Եւրոպայի մէջ

կառաւասդ վաղլիա ալ մոր այս օսունք
բերած պատեհութեան վրայ կը նա-
խանձի, եւ անոր նախանձու կամկած
ները պէտք է մեր կառավարութիւնը
համոզեն որ այս պատեհութենէն կը-
նայ էական օգուտներ քաղուկի, ո-
— և այց ի՞նչ եղանակաւ, այս ալ յիշ-
եալ լրագիրն Ընդդիոյ պաշտօնէից
ու շաղրութեանը կը յանձնէ :

Եւրոպայէն առնուած լուրերը
քաղաքական կարեւորութենէ զուրկ
են : Կաբոյէն կայսր՝ կայսրուհոյն
հետ Օռէան պիտի երթար յառաջի-
կայ մայիսի ցին բացուելիք երկրա-
գործական հանդիսի մը ներկայ դրս-
նուելու : Գաղղիոյ աղդսցին ժողովին
գործերը ծանր առաջ կերթան : Օե-
րակուտին մէջ բարձրագոյն գասահա-
րակութեան ազատ ըլլալու խնդիրը
վիճաբանութեան պիտի դրուի, բայց
ծերակուտի անդամ կարդինալներն այս
միջոցիս հովուական այցելութեան ե-
լած ըլլալով՝ վիճաբանութիւնը մայիսի
19ին ձգուեցաւ : Խլումտից հաջուե-
ցացն ալ տակաւին պատրաստուած
չըլլալով, մինչեւ մայիսի վերջը հազիւ-
պիտի կընայ Օբէնսդիր ժողովոյ ներ-
կայացուիլ :

Խտալիոյ կառավարութեան եւ
Հռոմայ արքունեաց մէջ բանակցու-
թիւններ ակսած են պաշտօնական յա-
րաբերութիւններ հաստատելու հա-
մար, բայց մինչեւ հիմա արդիւնք չէ
աեսնուած : Գաղղիա, ներքին քաղա-
քականութեանց նկատումներով ակնա-
ծութեամբ կը վարուի Պապին հետ, որ
ասկէ քաջալերուելով իր ոչ կարեւմք ո-
էն բնաւ բաննուիլ չուզեր : Խակիտա-
լուկան կառավարութիւնն ալ՝ ազգա-
յին զդացման դէմ գործել չուզերով
մեծ զգուշութեամբ կը շարժի : Այ-
սու ամենայնիւ թագաժառանդ իշ-
խանին առնելիք ամուսինն իրեն աղ-
դական ըլլալուն պատճառաւ : Պապէն
ներսութիւն ստանալ հարկ ըլլալով
սոյն առթիւ (1) : Պապին եւ Արք-
թոր Նմմանուէլի մէջ քաղաքավարա-
կան թշթակցութիւն մ'եղեր էր :

Ընդդիական լրադիրները Ապէլ-
սի իշխաննին եւ իշխանուհոյն Խրլան
տա ըրած ուղեւարութեանն կարագրու-
թիւնները կընեն : Խշանին եւ իշ-
խանուհոյն Տուպիին մտած ժամա-
նակ Խրլանտայի ազնուապետութիւ-
նըն ու մեծ կալուածատէրերը բայց
կայ գտնուեր են, բայց այս պակասը
լիսպին կը լեցընէին ժողովուրդն ո-
միջակ դասերը : Մանաւանդ իշխա-
նին մէկ փափուկ ուշադրութիւնը ժո-
ղովրդեան աշքին աւելի զարկեր է
քանզի իր բանկոնին վրայ անդդիակա-
սպիտակ վարդին հետ իրլանտացու-
սիրելի եղած եռանկիւնի տերեւն ա-
կը կըէր : Խշխանուհին ալ իրլանտա-
կան զդեստ մը հադած էր, զոր ի-
խանն ասկէ երեք տարի առաջ Տու-
լինի արուեստահանդէսէն գնած էր
Տուպիինի քաղաքապետ լրացը (2)

խըրա ու սամացյ ու լ լընդու լու և լը-
խանուհայն գ պլուտարքնորհաւորելով
յուսաց որ յաճախ իշրանտա կերթան
առժամանակեայ ընակութիւն հաստա-
տելու : Եւ իշխանն ալ ասոր ակնար-
կութիւն ընկելով պատասխանեց թէ իր
առաջնն այցելութենէն ՚ի վեր մեծա-
պէս կը փափաքի իշխանուհայն հետ
յաճախ իշրանտա երթալու : Հետեւ
եալ օրերը իշխանը ձիարշաներու
ներկայ գտնուեցաւ եւ հանդէսներն
ու տօնելոն իրարու կը յաջորդեն .

Ինչպէս որ կը տեսնուի, այս ամենը
իշխանտացւոց սիրուը շահելու համար
է . բայց թէ եւ իշրանտացիք շահուին
Գէնիանները չյուսացուիր որ երբէք
ամսքուին : Շանք նոր դաւ մ' ալ նիւ.
թեցին, սպանութեան փորձ մ' ընկելով
թագուհայններկրորդ որդւոյն՝ ՚ի փրէս
իշխանին գէմոր կտիմալուրկի դուքս
տիտղոսն առնելէ ետեւ իր հրամանին
ներքեւ դրուած կալաթէա չոգենաւու
Ո՞եծին-Ռիտանիոյ հեռաւոր գաղ-
թականութեանց այցելութեան ելած
էր : Դաւադրութիւնն Անգղիոյ մէջ
նիւթուած կերեւի, բայց գործադրու.
թեան փորձը՝ իշխանին Շաստրալիոյ
Ախտնի քաղաքն եղած ժամանակ տե-
ղի ունեցաւ . Գէնիանին մէկն իր վը-
րայ ատրճանակ մը պարպեց եւ ծանր
կերպեւ վիրաւորեց : Բայց իշխան
մարտ շնին վտանգէ ազտած էր եւ
Ընդզիա դառնալու վրայ է եղեր
Խսկ գաւադիրը ձերքակալ ըլլալուկ
խոստովաներ է որ Գէնիան մ' է , և
կը կարծուի որ մոլեգնած ալ ըլլայ
Սակայն, ինչ որ ալ ըլլայ : Փէնիա
նութիւնն այսպիսէ դաւադրութիւն
ներով չընար երբէք փարկ ստանա-
քաղաքակիրթ աշխարհի սուջեւ :

Դեսպանական ակումբներու մէջ ;
մանաւանդ այն տեղերն ուր ռուսք
կը յաճախին , Փարիզի՝ ռուսական
դեսպանութենէն հրաժարեալ Պ. ար
Պիտաղէրկի եւ Պ. ար Մէյէնտօրֆի
մէջ եղած մենամարտութեան վրայ կը
խօսուի , որ Մունիխի մէջ կատար-
ւեցաւ , բայց երկու հակառակորդայց
եւ ոչ մէկուն վնաս տուաւ ,
Ըմբաներով առաջ , անձ մը , որ
Պ. ար Մէյէնտօրֆի հետ սաստիկ
կուի մ'ունեցած էր , Պ. ար Պիտա-
ղէրկի խնդիր մ'ըրած էր , եւ նա ալ
իր պատասխանին մէջ Պ. ար Մէ-
յէնտօրֆի մաքին շարունակ զայրաց-
կուած վիճակը նշանակած ըլլալով (Պ .
ար Մէյէնտօրֆ Մէվասթորօլի պա-
տերազմին մէջ գլխին ծանր կերպին

վիրաւորուած էր), այս պատճառաւ

բական վիճակին զրկեալ մնալու ստիպւ-
ած է հսու, տեսիլ մը՝ զոր ՚ի մօնայ
փայտիլու և գուրկ ՚ի հայունեաց անով
միայն միթթարուելու պատեհութիւն
ունի .

Հիճաղի բժշկական առժամանակեայ
յանձնաժողովոյն անդամ
8. Յ. Յ. Մալէկեան

• • • խմբագիր .

Վէ ճմնայի ապատիս լրագրոյն 74
թիւ օրաթերթին մէջ Պալէէթիէն
գուռած նամակ մը կարդացնիք, որոյ
ամբողջ պարունակութիւնը ոչ այլ ինչ
է բայց միայն խարդախութիւն և զբա-
պարաւութիւն տեղըս լուսաւորչա-
կանաց գէմ . Թարգմաննէք միշեալ
նամակին սկզբնաւորութիւնը .

և միտք վեց ամիսէ ՚ի վեր Պալէ-
էթիէն խեղդ կաթովիկ ժողովուրգը ի-
ւենյ լուսաւորչական հայրենակցաց
կորմէն սասարի հալածանք (թասալ-
լիթ) մը կը կրն . . . . և այս խօս-
քին կը յարե ըսելով . պարարտութիւն,
ուստի վկասութիւն, խարգախութիւն,
բանութիւն և ամեն բան ՚ի գործ կը
զնեն ՚ի վնաս կաթովիկներուն . Ա Սա-
կայն ի՞նչ զարմանք, բարեադրտարար
երբ կարգը այս ամենն ըսածները առա-
ց ոյցով հասատելու կուգայ, խորշ
նամակագիրը ուրիշ փաստ մը չունե-
նալով ձեռաքը երկու լուսաւորչակա-
ռաց իրարու հետ ունեցած գժուու-
թիւնն ու կախւը իրը փաստ ՚ի մէջ կը
բերէ բոլորվն տարերը պատմածով.
փաստ մը՝ որ աւելի նոյն իսկ նամակա-
գիրին չարամառութիւնն ու զբարտու-
թիւնը կը մատնէ քան թէ անոր փերո-
ւիշեալ ըսածներուն իրը առացաց կը
ծառայէ . քանզի ի՞նչ վերաբերութիւն
և ի՞նչ յարմանութիւնն կրնայ ունենալ
երկու լուսաւորչականաց կունէ ՚ի ա-
թովիկներուն դէմ եղած երեւայակայա-
կան հալածանաց և այլին հետ . ասկէց
աւելի յախնի և խայտառակ զսպար-
տութիւնն կրնայ ըլլալ . Ա Պալէ մը որ-
չափ աւ տղեւ ըլլայ, կարծեմ այս չափ
տկար և կյոր գառաւմ մը չնելու . մի-
այն թէ չար գիտարութիւնն մը չու-
նենայ . փան զի սե զսպարտութիւնն
ըլլալը նիմին յայսնի է . և արեւելքը
արեւեւաքէն որչափ հեռի է, այս ի-
րագութիւնն աւ իրը փաստ իրեն ծա-
ռայելէ այնափ հեռի է . Ուրեմն այս
իւտին զբարտութեան խայտառակ պը-
սակը յիշեալ նամակագիրն զու-
գնելով իրաս կուտանիք իրեն, որ ե-
թէ ոչ ուրիշ ասեն, գնէմ մեծ պահոց
սրբութեան օրերուն մէջ իր եղօրը
գէմ այսպիսի ծանր մեղեքը զգու-
շանայ, իսկ եթէ իր եկեղեցնոյն մէջ
ոյս աւ ներկի է, ասոր ըսելու չու-
նիք .

Ա Ռ Ե Խ Տ Բ Կ Ա Ն

ԴՐԱՄՈՑ ԱՐԺՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

	Հինգչո.	Ուրբաթ
20 Մարտ	18	19
	Գումար	Գումար
Գումանեան լիրա Մէճ	104	104
Բանանոց արծաթ	37	37

ԿՈՍՄԱՆԴՆՈՒԹԻՒՆ 20 Մարտ

Ա. Բ. Մ. Տ. Ի. Բ.

Յորմէն Փայտան կարծր	35—36
» իսմայլ »	43—44
» բում. Պալէզք	37—38
» վառան	38—39
» իսպայնի կակուդ	34—35
» կալաց »	33—35
» Պուրկալ »	38—40
Եղիպատացորմէն կալաց	49—20
Գարի	18—19

Մ Ե Տ Ա Բ Ֆ Ս

Գուման կարծր թէ ֆէ	640—20
» Պալէկան »	50—55

Այս հրաշալի փաստէն ետև կը
պատմէ նամակագիրը իրը թէ լուսա-
ուղարկանք կաթովիկի մը ծախած ձու-
կը կը մեծ պահուածանութիւնը թափած
և սամակուս ըլլած ըլլան . մինչդեռ ի-
րենց խանութները ոչնարի և ամեն կող-
մէն « կաթովիկ մը որ իր կենացը մէջ
ընաւ ձուկ ծախած չունէր, անշուշու-
թիւն ձուկ ծախած չունէր . Ա Պալէ

ծախած չունէր իր կողմէն իր կողմէն

պահուած չունէր իր կողմէն իր կողմէն